

УДК 330.33.012 (045)

Ткач Вікторія Олександрівна

доцент кафедри міжнародного туризму
Запорізького національного технічного університету,
доктор економічних наук, доцент

Камушков Олександр Сергійович

доцент кафедри охорони праці і навколишнього середовища
Запорізького національного технічного університету,
кандидат економічних наук

Захарова Світлана Геннадіївна

завідувач кафедри дизайну
Запорізького класичного приватного університету,
кандидат наук з державного управління

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА У СФЕРІ ТУРИЗМУ: ДЕРЖАВНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню питань розвитку туристичних підприємств у сучасних умовах, особлива увага надається державному та економічному механізмам розвитку туристичних підприємств.

Ключові слова: розвиток, бізнес, підприємство, підприємництво, державна політика, зайнятість населення, активізація.

Ткач В. А., Камушков О. С., Захарова С. Г. Развитие предпринимательства в сфере туризма: государственный и экономический механизмы

Аннотация. Статья посвящена исследованию вопросов развития туристических предприятий в современных условиях, особое внимание уделено государственному и экономическому механизмам развития туристических предприятий.

Ключевые слова: развитие, бизнес, предприятие, предпринимательство, государственная политика, занятость населения, активизация.

Tkach V. A. Kamushkov O. S. Zakharova S. G. Development of enterprise is in the field of tourism: state and economic mechanisms

Annotation. The article is devoted research of aggregate of questions of development of tourist enterprises in modern terms, the special attention is spared the state and economic mechanisms of development of tourist enterprises.

Keywords: development, business, enterprise, enterprise, public policy, employment of population, activation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останнє десятиріччя в Україні ознаменувалося законодавчим визнанням туризму як одного з

пріоритетних напрямків розвитку національної економіки та культури. Декларація про потребу підвищення ролі туризму у формуванні макроекономічних показників, нарощування обсягів реалізації туристичних послуг, прискорення темпів приросту обігу національного туристичного продукту на міжнародному ринку узгоджується з державною політикою реформування господарства та його інтеграцією у світовий економічний простір.

Проте позитивний вплив туризму на стан економіки України й окремих її регіонів є недостатнім. Екстенсивний шлях розвитку та наявність проблем підтверджується невідповідністю інституційної структури індустрії туризму в країні світовим тенденціям її формування, загостренням конкуренції на туристичному ринку в умовах глобалізації та економічної інтеграції. При цьому наявний туристично-рекреаційний потенціал держави використовується не повною мірою.

Аналіз якісних параметрів процесів у галузі, зокрема показників ефективності управління суб'єктами туристичного бізнесу, екологічної безпеки, якості послуг, рівня культури та освіти, свідчить про існування низки проблем, що потребують більш глибокого наукового дослідження та обґрунтування. Найбільш адекватною теоретико-методологічною базою вирішення зазначених питань є дальша генеза наукової концепції сталого розвитку туризму, імплементація її основних положень у систему важелів та інструментів управління суб'єктами туристичного бізнесу.

Генеральною метою ринкової економіки України є прискорення темпів економічного зростання. Здійснення економічних реформ, інтеграція національної економіки в світове господарство вимагає вибору адекватних моделей дальшого розвитку та застосування інноваційних механізмів і методів вивчення ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку українського вченого Д. Богині, модель перехідного періоду передбачає

відтворювальний процес та ефективне використання необхідних для цього ресурсів, активізацію підприємницької діяльності, стимулювальних чинників технологічного і структурного оновлення товаровиробництва та ринкової інфраструктури, підвищення продуктивності праці та на цій основі – збільшення особистих, суспільних доходів і нагромаджень як бази поживлення і зростання платоспроможного попиту та ринку [1, с. 64].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Робота є комплексним дослідженням у сфері туристичного бізнесу, у якому запропоновано методологічні підходи щодо вдосконалення управління суб'єктами господарської діяльності, а саме теоретико-методологічні основи проведення аналітичних досліджень умов функціонування суб'єктів господарської діяльності з визначенням характерних особливостей основних елементів ринку туристичних продуктів (попиту, пропозиції та конкуренції), а також факторних моделей впливу зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємств та умов забезпечення їх конкурентних переваг. Це сприятиме активізації підприємницької діяльності в туристичному сегменті споживчого ринку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є потреба прийняття радикальних і дієвих заходів у контексті змін в управлінні економікою, трансформації функцій і завдань управління як на макро- так і на мікрорівні.

Виклад основного матеріалу. Практичне значення для вдосконалення управління підприємствами у сфері туристичного бізнесу мають два основних аспекти. Перший – теоретичне обґрунтування окремих елементів інституційного механізму та визначення організаційно-економічних важелів державного регулювального впливу на підвищення ділової активності, розвиток підприємств сфери туризму на макро- та мезорівнях управління. Другий – удосконалення методичних основ

організаційно-економічного механізму управління підприємствами в період трансформації економіки та переходу до сталого розвитку.

Економічні реалії сьогодення зі складними внутрішньогосподарськими відносинами значно ускладнили практику господарської діяльності туристичних підприємств. Виникли нові закономірності, що вимагають постійного поглиблення й удосконалення чинних теорій. По суті, економічний розвиток як туристичних підприємств, так і сфери послуг у цілому неможливий без підприємницької ініціативи, що може виходити від окремої особи чи від групи осіб (керівників, спеціалістів, працівників).

Ще в 80-х роках ХХ ст. американський дослідник Е. Тофлер запровадив у науковий обіг поняття «демасифікація», зазначивши при цьому таке: «Суспільство масового споживання більш інтенсивно диференціюється, перетворюючись у демасифіковане суспільство. Масовий ринок розпався на мініринки, що постійно множаться та змінюються, неперервно вимагаючи діапазону моделей, типів, розмірів і відповідності вимогам споживача» [6, с. 82]. Така ситуація висуває підвищені вимоги до постачальників послуг, що мають пропонувати більш широкий їх вибір.

Розглядаючи будь-яку господарську одиницю в туризмі як підприємницьку, доцільно зазначити, що залежно від механізмів активізації підприємницької діяльності вирізняють дві сучасні моделі розвитку підприємництва: державно-корпоративну та приватнопідприємницьку [7, с. 142]. Ці моделі виявлені і в туристичній сфері України, через співіснування таких форм підприємництва, як монополістична (охоплює великі й середні підприємства, що утворені в процесі корпоратизації, відчуження комунального майна та приватизації, і мають значний статутний капітал, полегшений доступ до позикових ресурсів, що

зумовлює їх певне монопольне становище на вузьких сегментах ринку) та різні форми малого підприємництва.

Економічні реалії сьогодення зі складними внутрішньо-господарськими відносинами значно ускладнили практику господарської діяльності в сфері туризму, у розвитку якого виникли нові закономірності, що вимагають постійного поглиблення й удосконалення чинних теорій. Так, У. Ростоу, характеризуючи чинники економічного зростання, надавав особливого значення схильностям людей до інновацій і матеріального благополуччя, а також до споживання.

Р. Арон пов'язував зростання з дією чинників, що виражають раціоналізацію, притаманну постіндустріальному суспільству: дух науковості, економічного розвитку, прогресу, раціоналізованого управління та демократії. А. Хоскінг зазначив, що підприємництво характеризується тенденцією зростання, оскільки частина прибутку знову інвестується, що сприяє підвищенню ефективності та зростанню обсягів послуг, що надаються [8, с. 117].

Синтез різних наукових поглядів на це питання свідчить про те, що науковці здебільшого трактують прирісну поведінку як консервативну, а підприємницьку – як агресивну, орієнтовану на зростання. Першій властива ментальність працівників «від минулого до майбутнього», другій – «від майбутнього до сьогодення».

Отже, цілком правомірним є припущення, що виникнення підприємств підприємницького типу зумовлено об'єктивними тенденціями соціально-економічного розвитку. На думку М. Пайпера, підприємства, зіткнувшись з наростаючим внутрішнім і зовнішнім тиском, починають експериментувати з новими методами управління, щоб вижити та розвиватися.

З такої позиції сутність сучасної концепції розвитку підприємств сфери туристичних послуг полягає в свідомому відході від управлінського

раціоналізму, початкового переконання, що успіх підприємства визначається насамперед раціональною організацією виробництва та реалізації послуг, зниженням витрат, підвищенням продуктивності праці й ефективним використанням усіх видів ресурсів.

Отже, розвиток підприємства і вибір відповідних методів управління тісно пов'язані з рівнем стабільності зовнішнього середовища. Це передусім стосується підприємств сфери туризму, особливо чутливих до сигналів зовнішнього середовища. Зауважимо, що в сучасних економічних умовах з метою активізації функціонування і створення засад для розвитку підприємств туристичної індустрії назріла потреба стратегічного мислення, яке насамперед властиве підприємствам з підприємницьким форматом господарської діяльності.

Стратегічне інноваційне мислення вимагає від підприємців уміння оцінити різні сегменти оточення; чітко формулювати головні важелі розвитку; визначати способи діяльності, що забезпечують підприємству стійкий розвиток.

Найбільш поширений погляд стосується економічного розвитку. Він полягає в тому, що розвиток розглядається з позиції організаційно-технічних змін і забезпечення за рахунок цього зростання обсягу надаваних послуг, уведення нових потужностей, упровадження нової техніки та ін. Важливість цієї тенденції не викликає сумніву. Проте в галузі туризму не надається достатньої уваги потребі забезпечення стабільного економічного зростання і фінансової стійкості в умовах ініціативного господарювання, підвищенню ролі підприємницького прибутку та використанню можливостей власної ресурсної бази.

Нині найбільш дієвим механізмом гармонізації інтересів держави, регіонів і окремих суб'єктів господарювання в сфері туризму, а також потреб, що впливають із завдання збереження і розвитку туристично-

рекреаційних ресурсів, є перехід до особливої системи справляння податків та їх дальшого використання.

Існує межа в рівні оподаткування для кожних конкретних умов економічного розвитку. Так, у США законодавчо встановлено граничний рівень податкової ставки на доходи підприємців, який становить 34%, у Великій Британії – 35%, Японії та Франції – 42%, Швеції – 52%, Німеччині – 53%. В Україні цей показник становить майже 85%. Така податкова політика зменшує можливість нагромадження коштів для розширеного відтворення. Це твердження базується і на відомій теорії американського економіста А. Лаффера, який обґрунтував пряму залежність між прогресивністю оподаткування і доходами та відобразив цю залежність у так званій кривій Лаффера. Сума платежів до бюджету, здійснюваних вітчизняними суб'єктами туристичної діяльності, упродовж останніх десяти років (за винятком 2004 р. та 2009 р.) постійно збільшувалася (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка платежів до бюджету суб'єктів туристичної діяльності України за 1998–2013 рр.

Нині провідне місце в структурі загальнодержавних податків і обов'язкових платежів, що сплачують туристичні підприємства, займають податок на додану вартість і податок на прибуток. Зарубіжний досвід свідчить, що в усіх країнах-членах ЄЕС особливу увагу надають розробленню єдиної податкової політики, що б стимулювала розвиток підприємств у готельному секторі економіки. З цією метою застосовують так званий зменшений (на відміну від стандартного) розмір податку на додану вартість для більшої кількості підприємств. Розмір його коливається від 5,5 % у Франції до 10 % – в Ірландії. Однак

висококатегорійними готелями, а саме люкс-готелями, 4-, 5-зірковими цей податок сплачується в більшому ніж стандартний, розмірі та коливається в різних країнах від 12% в Іспанії, до 22% – у Данії (табл. 1).

Таблиця 1

Розміри податку на додану вартість у готелях країн ЄС

Країна	Зменшений розмір податку	Стандартний розмір податку
Бельгія	6	
Франція	5.5	18,6
Греція	6	
Ірландія	10	
Італія	9	19,0
Люксембург	6	
Нідерланди	6	
Португалія	8	
Іспанія	6	12,0
Данія		22,0
Німеччина		14,0
Велика Британія		15,0

Розвиваючи основи державної податкової політики щодо готельного господарства і туризму в Україні, вважаємо, що більш доцільним може бути диференційований підхід до встановлення ставки ПДВ для підприємств різних регіонів країни. Для підприємств, розміщених у регіонах з інтенсивним або туристським потоком, що розвиваються, але з недостатнім ступенем забезпечення місцями в готелях, розмір податку може бути нижчим за стандартний, а для підприємств, розташованих у регіонах з низьким рівнем туристського попиту та достатнім ступенем забезпечення населення готельними місцями, – вищим.

Результати аналізу свідчать (табл. 1), що в 9 з 12 країн ЄС застосовують зменшений розмір податку на додану вартість, що забезпечує зниження цін на послуги гостинності та, відповідно, підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Питання надання пільг щодо податку на додану вартість для готельних підприємств, на наш погляд, має вирішуватись одночасно з

іншими підприємствами інфраструктури готельного господарства і туризму, зокрема транспорту, торгівлі та харчування, побутового, культурно-масового та інших видів обслуговування, що забезпечують комплексний продукт гостинності для туристів.

Створення і функціонування малих підприємств у сфері готельного господарства пов'язані з організаційно-економічними труднощами, що потребує розробки комплексу заходів їх фінансової підтримки. Відсутність достатнього капіталу в більшості населення України, висока вартість залучення позикового капіталу, великий ризик банкрутства є головними причинами гальмування розвитку приватного підприємництва у сфері готельного господарства в Україні. Водночас більшість приватних готелів, що почали функціонувати в період ринкових реформ, є за розміром малими. За ціновими характеристиками і рівнем сервісу ці підприємства успішно конкурують з державними, однак за кінцевими показниками господарської діяльності значно відстають від них. Потреба створення нових малих підприємств на ринку послуг гостинності, підтримки чинних вимагає розроблення комплексу заходів щодо розвитку малого бізнесу в сфері готельного господарства. У розвинених країнах існує розгалужена мережа державної підтримки малого та середнього бізнесу, що складається з урядових, змішаних і приватних організацій. Вони діють як на комерційних засадах, так і на умовах бюджетного фінансування.

Доцільним для вивчення та впровадження в Україні є досвід Франції щодо державної підтримки малих підприємств [13]. Малі та середні підприємства у Франції можуть одержувати до 1500 видів допомоги, що можна групувати за різними ознаками та критеріями: заходи загальнонаціонального та регіонального характеру; організаційні або функціональні (фінансування, інновації та ін.).

Отже, потрібен спеціальний податковий режим для суб'єктів малого підприємництва, що б давав змогу максимально спростити облік та

контроль за оподаткуванням цих суб'єктів і забезпечити стабільні надходження до бюджету. Водночас щодо фінансової допомоги на сучасному етапі жодна з можливих форм не застосовується в Україні [14]. Існує певний досвід підтримки малих підприємств у країнах СНД (табл. 2).

Таблиця 2

Головні інструменти фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва

Країна	Головні інструменти фінансової підтримки
Азербайджан	Податкові пільги надають на три роки. МП, які діють у найбільш продуктивних сферах господарства, звільняються від податку на інвестиції в обладнання, нові технології та навчання працівників.
Латвія	20 % податку на прибуток. Користуються спрощеними процедурами бухгалтерського обліку. Держава здійснює для МП субсидіювання позик. МП, в яких обіг менший 10 000 латів, не сплачують ПДВ.
Молдова	Мікропідприємства звільняються від податку на період до 5-ти років (3 роки у сфері послуг) і сплачують зменшену суму податків упродовж наступних 2-х років, якщо вони реінвестують хоча б 80 % зекономлених на податках коштів у дальшу діяльність. МП отримують позики за низькими відсотками (гранти).
Росія	Забезпечуються знижки при сплаті податків на наступні 2 роки. Звільняється від оподаткування прибуток, що спрямовується на оновлення та реконструкцію основних фондів. МП отримують кредити за низькими відсотками, а також субсидії на запровадження пріоритетних науково-технічних розробок.
Узбекистан	Надаються податкові пільги для новостворених МП, гарантії під позички, субсидіювання кредитів. Спрощені процедури реєстрації для МП.

Програма державної підтримки малого підприємства у сфері туризму України має враховувати всі можливі шляхи надходження фінансових коштів і передбачити заходи щодо забезпечення умов їх активного залучення.

Іноземні інвестиції в готельне господарство є важливим джерелом збільшення функціонального капіталу, підвищення рівня сервісу й ефективності функціонування різного типу підприємств цієї сфери.

Важливим напрямком прямих інвестицій є фінансування проектів розвитку туристичної інфраструктури країни, а саме реконструкції

аеропортів та автомагістралей, облаштування пляжів і паркових зон, будівництва центрів відпочинку й об'єктів спортивного призначення, здійснення екологічного захисту територій.

Нині найбільш принциповим чинником впливу щодо загальної несприятливості інвестиційного клімату в Україні є відсутність механізму державного регулювання відтворювальних процесів із відповідними важелями його реалізації як на державному, так і регіональному рівнях.

Світова практика доводить, що завдяки регіонально-галузевій диверсифікації ставок стягнення та обґрунтованій системі відповідних пільг податок на прибуток може використовуватися як дієвий засіб структурних змін, підвищення ефективності суспільного виробництва та стимулювання інвестицій.

Одним із найважливіших завдань щодо економічних передумов розвитку підприємництва є забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування в реалізації наданих їм повноважень, що не можливо без місцевих податків і зборів. При цьому фіксовані нормативи перерозподілу коштів, передбачені встановленим порядком використання стягнених сум єдиного податку, значно звужують регулювальну та фіскальну функції регіональної податкової політики. І це в той час, коли невирішеність найбільш принципової проблеми – збалансування центрального та місцевих бюджетів – залишається головним бар'єром економічного розвитку регіонів України на всіх рівнях її територіальної організації.

Туристична діяльність в Україні може здійснюватися за рахунок власних фінансових ресурсів її суб'єктів, грошових внесків громадян та юридичних осіб, позикових коштів, позабюджетних фондів, коштів фонду розвитку туризму України, іноземних інвестицій, надходжень від туристичних лотерей та ін.

Туристичному бізнесу притаманний високий рівень комерційного ризику, що пов'язано із властивостями попиту на туризм у регіоні-донорі, – непостійність, сезонність та ірраціональність.

Найбільш дієвою формою реалізації регіональних інвестиційних програм у галузі туризму є утворення спеціальних економічних зон (СЕЗ) туристично-рекреаційного призначення.

Окремим напрямком наукових досліджень є економічне обґрунтування обсягів і напрямків використання різних видів туристично-рекреаційних ресурсів у туристичному бізнесі. За розмірами плати за природні ресурси Україна перебуває на одному з останніх місць у світі. Водночас економічні важелі у формі спеціальних податків і податкових зборів (екологічний збір, курортний збір, за в'їзд в охоронні природні заповідники), платності послуг об'єктів ПЗФ є найбільш впливовими в ринкових умовах господарювання. Вони дозволяють контролювати та спрямовувати кошти в заходи щодо охорони навколишнього середовища, збереження невідновлюваних природних туристичних ресурсів і культурної спадщини.

В умовах ринкових перетворень, відкритості кордонів і зміни пріоритетів у структурі економіки країни для розвитку туристичної сфери потрібна чітка державна політика. Виявлено недоліки системи управління, пов'язаної насамперед з ігноруванням системного підходу до його здійснення. Негативними чинниками розвитку туризму в Україні стали недостатньо дієвий державний регулювальний вплив за причин частої та періодичної реорганізації органів центральної виконавчої влади й відсутність системного підходу в процесі управління діяльністю суб'єктами господарювання і сформованої довгострокової програми дій в цій сфері.

Багаторівневість управління та різноманітність цілей і завдань розвитку окремих видів туризму, типів підприємств туристичної індустрії, розмірів, форматів діяльності та їх місії зумовлює формування різних видів

специфічних механізмів, функціонування яких потребує взаємозв'язку та збалансованості в часі та просторі.

За результатами аналізу особливостей розвитку підприємництва виявлено потребу державного регулювального втручання в розвиток ділової активності на різних ієрархічних рівнях. Основними напрямками вдосконалення державної політики у сфері туризму з використанням економічних та організаційних важелів впливу є вдосконалення податкової та інвестиційної політики в сфері туризму, стабілізація та виокремлення державних органів виконавчої влади, удосконалення законодавчої та нормативної бази туристичної діяльності.

Реалізація заходів, визначених Концепцією розвитку сфери туризму і курортів України «Національна туристична доктрина», розраховано на період до 2020 року. Заходи, визначені Концепцією, мають бути реалізовані в три етапи: перший (початковий) етап, який тривав до 2011 р., було успішно виконано; другий етап триватиме орієнтовно з 2012 до 2015 рр.; третій (завершальний) етап триватиме орієнтовно з 2016 до 2020 рр. На всіх етапах має проводитися постійний моніторинг і контроль за здійсненням зазначених заходів.

У результаті реалізації Концепції настане суспільне розуміння, що пріоритетний напрямок розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником підвищення якості життя в Україні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені.

Концепцією передбачається здійснення комплексу заходів щодо вдосконалення системи управління сферою туризму і курортів, розроблення відповідних нормативно-правових актів, стимулювання інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, зміцнення чинної матеріальної бази, удосконалення системи статистики туризму і курортів.

Виконання Концепції дасть змогу створити сучасну матеріально-технічну базу сфери туризму і курортів (туристичну інфраструктуру),

забезпечити продукування якісного національного туристичного продукту за допомогою ринкових механізмів з науково обґрунтованим рівнем державної підтримки, максимально задовольнити потреби населення в туристичних і курортних послугах, забезпечити комплексний розвиток регіонів України, створити передумови для залучення інвестицій, сприяти ефективному туристичному обміну та зміцненню іміджу України на міжнародній арені, підвищити якість науково-методичного та кадрового забезпечення туристичної галузі.

Висновки з даного дослідження. У результаті реалізації Концепції мають бути досягнуті такі параметри розвитку сфери туризму і курортів:

1. Підвищення частки доданої вартості, що сформовано за рахунок сфери туризму і курортів, у загальній структурі ВВП до рівня не менше 6 %.

2. Доведення кількості працівників сфери туризму і курортів до рівня розвинутих країн (8 працівників на 1000 населення). Кількість новостворених робочих місць досягне 110 тисяч.

3. Збільшення загальної кількості номерного фонду в готелях та інших сертифікованих (акредитованих) засобах розміщення до рівня розвинутих країн (не менше 6 номерів на 1000 населення).

4. Збільшення податкових надходжень від сфери туризму і курортів на рівні не менш як 20 % щороку.

5. Збільшення ефективності роботи та продуктивності праці підприємств туристичного, санаторно-курортного та готельного бізнесу – на рівні не менш як 10 % щороку.

6. Забезпечення інноваційної активності у сфері туризму і курортів на рівні, не меншому за середній в економіці показник.

Стрімке зростання обсягів туристичного обігу за наявного дисбалансу між в'їзним і виїзним потоками на користь останнього, екстенсивний характер розвитку суб'єктів туристичного бізнесу свідчать про існування в

Україні низки економічних, соціальних та екологічних проблем. Такий тип розвитку індустрії туризму слід характеризувати як нестійкий, незбалансований, несталий. В Україні проблема нестійкого розвитку суб'єктів туристичного бізнесу та зростання його негативного впливу посилюється чинником нестабільності економічної, політичної, соціальної та екологічної складових зовнішнього середовища, недостатньо контрольованим процесом використання туристично-рекреаційних ресурсів. Як наслідок, позитивний вплив туризму на розвиток національної економіки та окремих регіонів є незначним і характеризується суттєвим відставанням від розвинених країн за наявності значного ресурсного потенціалу.

Туризм з огляду на зміст, структуру і функції постає системним об'єктом управління в єдності економічного, екологічного та соціального компонентів. Вибір методів управління системами визначається багатьма ознаками. Туризм як об'єкт управління – велика, динамічна, відкрита соціоекологоекономічна система, що передбачає застосування полівекторного методу досліджуваного об'єкта.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому плануємо проаналізувати розвиток туристичної галузі в інших країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Будзан Б. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи / Будзан Б. – К.: Основи, 2001. – 349 с.
2. Tofler A. The Third Wave / Tofler A. – N.-Y.: William Morrow and Company, 1980. – 248 p.; Tourism in Hungari. – 2004. – HNTO, 2005.
3. Сизоненко В. О. Підприємництво : підручник / Сизоненко В. О. – К.: Вікар, 1999. – 438 с.
4. Хоскінг А. Курс предпринимательства : [пер. с англ.] / Хоскінг А. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 352 с.
5. Маркетинг. Гостеприимство и туризм : учебник для вузов / [Котлер Ф., Боуэн Дж., Мейкенз Дж.]; пер. с англ. под ред. Р.Б. Ноздревой. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 420 с.
6. Gronroos K. Service Management and Marketing: Managing the moment of truth in the service sector / Gronroos K. – Cambridge, Mass: Marl Institute, 1990. – 648 p.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры: [пер с нем.] / Шумпетер Й. – М.: Прогресс, 1982. – 454 с.
8. Черноуцан Е. Франция: государство поддерживает малое и среднее

предпринимательство / Черноуцан Е. // Проблемы теории и практики управления. – 1995. – №1. – С. 56–60.

9. Ткаченко Т. І. Фактори ефективного розвитку підприємництва у сфері готельного господарства України / Ткаченко Т. І., Бойко М. Г. // Економіка і підприємництво: стан та перспективи : зб. наук. праць – К.: КНТЕУ. – 2001. – С. 189–192.

Statement of the problem. The last decade in Ukraine was marked by legislative recognition of tourism as one of the priorities of the national economy and culture.

Urgency. Declaration of necessity increase the role of tourism in the formation of macroeconomic indicators, growth in sales of travel services, accelerating the growth of turnover of the national tourist product on the international market is consistent with the public policy of reforming the economy and its integration into the global economy.

The purpose of the article is need to adopt radical and effective measures in the context of changing economic management, transformation of management functions and tasks both at macro and micro levels.

Our task was to study. The article is devoted research of aggregate of questions of development of tourist enterprises in modern terms, the special attention is spared the state and economic mechanisms of development of tourist enterprises.

Summary. The practical importance for improving management of the enterprises in the tourist industry are the two main aspects. The first - theoretical substantiation of individual elements of the institutional mechanism and identification of organizational and economic levers of state regulatory effect on increase of business activity, development of tourism companies on the macro- and mesolevel management. Second - improvement of methodological foundations of organizational and economic mechanism of enterprises during the transformation of the economy and the transition to sustainable development.

Currently, the most effective mechanism for harmonization of interests of the state, regions and individual economic entities in the field of tourism and the

needs that arise from the task of preservation and development of tourist and recreational resources, is the transition to a special system of tax collection and further use.

In the developed countries is a wide network of state support for small and medium business, that consists of governmental, mixed and private organizations. They are both on a commercial basis, and on terms of funding. Appropriate to the study and implementation in Ukraine is the experience of France concerning of state support for small businesses.

Foreign investment in the hotel industry are an important source of the functioning capital, improve of service and efficiency of the different types of companies in this sector.

The most effective form of implementation of regional investment programs in the tourism industry is the formation of special economic zones (SEZ) of tourist and recreational purposes.

Implementation of the measures stipulated by the Concept of development of tourism and resorts of Ukraine "National Tourism doctrine", for the period until 2020. The concept provides for the implementation of measures to improvement of system of management of tourism and resorts, development of appropriate normative legal acts, stimulate investments in the development of tourism infrastructure, strengthening of existing material resources, improvement of tourism statistics and resorts.

Conclusions and outcomes. According to the analysis of features of business activity detected the need for state regulatory intervention in the development of business in the various hierarchical levels. The main directions of improvement of the state policy in the sphere of tourism with the use of economic and institutional leverage are: improvement of tax policy and investments in tourism, stabilization and isolation of governmental agencies, improving the legislative and normative bases of tourism.

Tourism in view of content, structure and function is a system

management object in the unity of economic, environmental and social components. The choice of methods of systems management defined by many ways. Tourism as an object of management is a large, dynamic, open socio-ecological-economic system, which involves the use of multi-vector method of the object.